

เรื่อง กำแพงเพชร : สมัยสุโขทัย

รายละเอียด

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ : เจ้าเมืองสุโขทัยเชื้อสายบ้านโคนเมืองกำแพงเพชร

ข้อความในจารึกหลักที่ 2 ศิลาจารึกวัดศรีชุม ในหนังสือประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1 หน้าที่ 37-39 ในบรรทัดที่ 21-40 อธิบายโดยสรุปว่า พ่อขุนศรีนาวนาถ ได้ครอบครองเมืองสุโขทัยและ เมืองศรีสัชนาลัยมาก่อน หลังสิ้นพ่อขุนศรีนาวนาถแล้ว พ่อขุนบางกลางหาว ได้เข้ามาครอบครอง ต่อมาถูกขอมขยายอำนาจยึดเมืองต่าง ๆ ได้ พ่อขุนบางกลางหาวจึงต้องขอความช่วยเหลือไปยังพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราดซึ่งเป็นโอรสของพ่อขุนศรีนาวนาถ พ่อขุนผาเมืองได้สั่งให้พ่อขุนบางกลางหาวไปนำทหารของพระองค์ที่เมืองบางยางมาสู้รบ พ่อขุนบางกลางหาวก็ยังไม่สามารถที่จะชนะขอมสบาดโขลญลำพงได้ จนทำให้พ่อขุนผาเมืองต้องยกทัพออกมาช่วย จนในที่สุดได้เมืองบางขลัง ศรีสัชนาลัย และเมืองสุโขทัยคืน ได้และพ่อขุนผาเมืองได้อภิเษกพ่อขุนบางกลางหาวขึ้นเป็นเจ้าเมืองสุโขทัยทรงพระนามว่า “ศรีอินทราทิตย์”

ข้อความในจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง ในหนังสือประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1 หน้าที่ 17 ได้กล่าวถึงราชวงศ์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ว่า มีมเหสีชื่อนางเสือง โอรสองค์โตเสียชีวิตเมื่อยังเล็ก โอรสองค์ที่ 2

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

พ่อขุนบานเมือง โอรสองค์ที่ 3 พ่อขุนรามคำแหง หรือรามราช องค์ที่ 4 และ 5 เป็นราชบิดา

จากจารึกหลักที่ 2 และ 1 นั้นไม่ได้กล่าวถึงเชื้อชาติตระกูล หรือถิ่นฐานของพ่อขุนศรีอินทรา ทิพย์ ว่ามาจากที่ใด ตามหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ของการขึ้นครองราชและสิ้นรัชกาลนั้น พอจะสรุปได้ว่า พ่อขุนศรีอินทราทิพย์ขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 1780-1792 และสิ้นรัชกาลเมื่อ พ.ศ. 1821หรือ พ.ศ. 1822 (เพราะพ่อขุนบานเมืองขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. 1821 หรือ 1822)

พระร่วงผู้ครอบครองเมืองสุโขทัยมาจากไหนบ้าง

ในหนังสือประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1 กล่าวถึงพระร่วงซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรสุโขทัย มีถึง 3 ราชวงศ์ ได้แก่

1. พระร่วงจากเมืองหริภุญไชย (จังหวัดลำพูน)
2. พระร่วงจากเมืองละโว้ (จังหวัดลพบุรี)
3. พระร่วงจาก เมืองพิจิตรปราการ (จังหวัดกำแพงเพชร)

พระร่วงจากเมืองหริภุญไชย จังหวัดลำพูน

จากพระราชพงศาวดารเหนือ เรื่องพระร่วงอรุณราชกุมารเมืองสวรรคโลก ในหนังสือประชุม พงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1 หน้า 88-92 มีข้อความที่สรุปได้ว่า พระยาอภัยคามินีราช เมืองหริภุญไชย (ลำพูน) ได้ออกไปจำศีลอยู่ในเขาใหญ่ ได้เสพเมถุน (สังวาส) กับนางนาค (สาวชาวบ้าน) จนเกิดราชบุตรองค์หนึ่งทรงพระนามว่า “อรุณราชกุมาร” เมื่อโตขึ้นพระยาอภัยคามินีราชให้ไปครองเมืองศรีสัชนาลัย มีพระนามว่า “พระยาร่วง”

พระยาร่วง ได้เสด็จไปเมืองจีน มีความชอบทางพินัน ชอบเล่นว่าว มีวาจาสิทธิ์ พระร่วงได้ สิ้นพระชนม์เมื่อคราวที่ทรงเล่นน้ำที่กลางแก่งหลวง แล้วจมหายไป ไม่สามารถจะตามหาพระศพได้ เมื่อปี พุทธศักราช 1200 จุลศักราช 152 ปีชวด สัปตศก

พระร่วงจากเมืองละโว้ จังหวัดลพบุรี

จากพระราชพงศาวดารเหนือ เรื่องพระร่วงเมืองสุโขทัย ในหนังสือประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1 หน้า 99-102 มีข้อความที่กล่าวไว้ว่า นายคงเครา ซึ่งเป็นนายส่วยน้ำดูแลสระน้ำ ทะเลชุบศรที่เมืองละโว้ เป็นน้ำที่ชาวกำมพูชานำไปเสวยทุก ๆ 3 ปีจะมาชน 1 ครั้ง นายคงเครามีนุตรชายคนหนึ่งชื่อ นายร่วง เป็นคนที่มีวาจาสิทธิ์ หลังจากนายคงเคราเสียชีวิตแล้ว ไพร่ทั้งหลายก็ยกนายร่วงเป็นนายกองบังคับไพร่ดูแลสระน้ำทะเลชุบศรต่อไป

ครั้นเมื่อครบกำหนดมาชนน้ำ นักคุ่มของกำมพูชาควบคุมไพร่มาชนน้ำที่เมืองละโว้ นำเกวียนมา 50 เล่ม แต่ละเล่มใส่ลุ่งน้ำ (ภาชนะใส่น้ำรูปทรงกระบอกเตี้ยๆ) เล่มละ 25 ใบ เมื่อถึงเมืองละโว้ ได้เรียกหา นายคงเครา

ให้เปิดประตูเพื่อตักน้ำ พบแต่นายร่วงซึ่งไพร่ได้อธิบายว่านายร่วงบุตรของนายคงครธาเป็นผู้ควบคุมดูแลแทน นายร่วงได้บอกนักคุมว่าน้ำที่นำมาขนน้ำนั้นจะเสียเวลา ขนน้ำไปได้น้อย ครั้งนี้ให้สานเป็นชะลอมใส่เข้าไปดีกว่า จะได้น้ำที่ละมาก ๆ ใช้ได้นาน ไม่ต้องมาขนบ่อย นักคุมจึงถามว่าชะลอมตาห่าง จะใส่ไปได้หรือ นายร่วงกล่าวว่า กลัวจะไม่มีน้ำมาใส่ชะลอมเสียมากกว่า ด้วยความกลัวนักคุมจึงเกณฑ์ไพร่สานชะลอมเล่มละ 25 ใบ ครั้น กำหนดจะเดินทางกลับ จึงเปิดประตูเอาชะลอมจุ่มน้ำแล้วยกขึ้นใส่เกวียน เดินทางไปกัมพูชา มาถึงด่านแห่งหนึ่ง คนคุมน้ำมาสงสัยในใจอยู่ว่าชะลอมจะขังน้ำได้หรือ ก็เกิดบันดาลให้มีน้ำไหลล้นออกมาจากชะลอมทุกคนต่างก็ เห็นว่ามีน้ำ จึงกล่าวสรรเสริญถึงความสัทธิธิของนายร่วง ในขณะที่กองเกวียนผ่านไปนั้น ผู้คนก็เล่าลือกันว่า ชะลอมที่บรรทุกมานั้นมีแต่ชะลอมเปล่า ไม่มีน้ำ เมื่อถึงกัมพูชา กษัตริย์กัมพูชาเรียกนักคุมผู้คุมเกวียนไปสอบถาม นักคุมได้ทูลเรื่องราวทุกประการ บรรดานายนายทัพนายกองได้ยกชะลอมที่บรรทุกมานั้นเทลงไปในหม้อน้ำ ก็เกิดมีน้ำเต็มหม้อน้ำและล้นออกมา

กษัตริย์กัมพูชาทรงตกพระทัยเห็นว่านายร่วงเป็นผู้ที่มีบุญมาเกิด จึงคิดจับตัวมาฆ่าเสีย นายทัพนายกอง จึงเกณฑ์ทหารไปตามจับนายร่วงรู้ข่าวก็หนีไปทางเมืองพิจิตร ไปถึงสุโขทัยอาศัยวัดอยู่และได้อุปสมบทเป็นภิกษุ จึงได้เรียกว่า “พระร่วง” ทหารขอมที่รับอาสาจับนายร่วงมาถึงเมืองละโว้ ได้ถามหานายร่วง ชาวบ้านบอกว่า ขึ้นไปเมืองเหนือ ทหารได้แยกกันไป ไปถึงเมืองสวรรคโลก ชาวบ้านบอกว่าเขาเล่าลือกันว่าไปอยู่เมืองสุโขทัย บวชเป็นภิกษุอยู่ ครั้นเมื่อตามไปถึงสุโขทัยเห็นพระร่วงกำลังกวาดวัด ทหารขอมจึงถามว่าพระร่วงอยู่ที่ไหน พระร่วงบอกให้คอยอยู่เดี๋ยวจะไปบอก ขอมก็คอยอยู่จนกลายเป็นหินจนถึงวันนี้

เมื่อปีพุทธศักราช 1502 กษัตริย์สุโขทัยสิ้นพระชนม์ ไม่มีวงศานุวงศ์ เสนาบดีได้ประชุมเพื่อหาบุคคลมาเป็นเจ้าเมือง ก็เห็นแต่พระร่วงบวชอยู่ที่วัดเหมาะที่จะเป็นเจ้าเมืองได้ ก็พร้อมใจกันไปที่วัดเชิญพระร่วงลาผนวช รับพระร่วงเข้ามาครองเมืองสุโขทัย

พระร่วงจากเมืองพิจิตรปรากฏ (จังหวัดกำแพงเพชร)

จากหนังสือประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1 หน้า 177-188 ได้กล่าวถึงพระร่วง องค์หนึ่ง ซึ่ง ภายหลังได้ขึ้นเป็นเจ้าเมืองเจ้าเมืองสุโขทัย โดยมี อัยกา (ปู่) และชนก (พ่อ) เป็นเจ้าเมือง กำแพงเพชร โดยจะ ขอนำเรื่องราวโดยย่อมาเสนอ ดังนี้

เมื่อจุลศักราช 536 (พ.ศ. 1717) พระเจ้าสุริยราชาเชื้อพระวงศ์ของพระเจ้าปทุมสุริยราชา ได้มาครอบ ครองเมืองกำแพงเพชร โดยมีพระโอรสทรงพระนามว่า พระเจ้าจันทรมุข อยู่มาวันหนึ่ง พระเจ้าจันทรมุข เสด็จประพาสป่าพร้อมด้วยทหารจำนวนมาก พบหญิงสาวนางหนึ่งมีรูปโฉมงดงาม พระองค์มีความเสนหา รักใคร่ และได้นางนั้น จนเกิดโอรสมีพระนามว่า พระร่วง พระเจ้าจันทรมุข ขึ้นครองราชย์เมืองกำแพงเพชรต่อจาก พระเจ้าสุริยราชา เมื่อจุลศักราช 570 (พ.ศ.1751) ทรงพระนามว่าพระเจ้าจันทราชา ในเวลาต่อมาทรงตั้งเมือง กำแพงเพชรไปครองเมืองสุโขทัย พระเจ้าจันทราชาขึ้นครองราชย์ได้ 30 ปี ก็สิ้นพระชนม์ พระร่วงได้ขึ้นครอง

ราชเป็นเจ้าเมือง สุโขทัยต่อมา เมื่อ พ.ศ. 1781

ในปลายรัชกาลนั้น มีชาวมอญชื่อมะกะโท เข้ามาค้าขายในเมืองสุโขทัย แล้วเลิกเข้าไปฝากตัวอยู่กับนายช่างพระที่นั่งโรงใน ช่วยดูแลรักษาเก็บกวาดมูลช้างทำให้โรงช้างสะอาดอยู่เสมอ นายช่างให้ความเมตตารักใคร่ นายมะกะโท ทำความดีเรื่อยมาจนเป็นที่โปรดปรานของพระร่วงเจ้า จนได้เลื่อนให้มะกะโท ขึ้นเป็นขุนวัง ตำแหน่งกรมวัง มะกะโทมีความรักใคร่พระนางสุพรรณเทวี พระราชธิดาของพระร่วงเจ้า จึงตัดสินใจพาพระราชธิดานั้นหนีออกจากสุโขทัยไปอยู่ที่บ้านตะเกาะขุนซึ่งเป็นบ้านเดิมของตน ในเวลาต่อมาด้วยอำนาจวาสนาของมะกะโท ได้ตั้งตัวขึ้นเป็นกษัตริย์เมืองเมาะตะมะ ทรงพระนามว่า พระเจ้าฟ้ารั่ว

พระร่วงได้ครองราชสมบัติเป็นเป็นสุขมาช้านาน เมื่อแรกขึ้นครองราชย์สมบัติมีพระชนม์ ได้ 35 พรรษา อยู่ในราชสมบัติได้ 35 พรรษา รวมพระชนมายุ 75 พรรษาก็เสด็จสวรรคต

พระร่วงจากกำแพงเพชร คือ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

เจ้าเมืองสุโขทัย ทรงพระนามว่า “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” จากศิลาจารึก และ “พระร่วง” จากประชุมพงศาวดาร ย่อมเป็นบุคคลคนเดียวกัน โดยอาศัยหลักฐานต่อไปนี้

1. พระร่วงได้ขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. 1781-1821 ซึ่งตรงกับศักราชที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ขึ้นครองราชย์ตามที่นักประวัติศาสตร์ตรวจสอบไว้
2. พงศาวดารพม่าได้บันทึกว่า มะกะโท เข้ามารับราชการที่กรุงสุโขทัยกับพระร่วง เมื่อ พ.ศ. 1815 ซึ่งเป็นช่วงที่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ยังครองเมืองสุโขทัยอยู่
3. จากหนังสือชินกาลมาลีปกรณ์ ในหน้า 112-113 มีข้อความตอนหนึ่งเชื่อว่าพ่อขุน ศรีอินทราทิตย์ ประสูติที่บ้านโคก กำแพงเพชร ดังข้อความต่อไปนี้

“ได้ยินว่าที่ตำบลที่บ้านโคก ยังมีชายคนหนึ่งรูปร่าง มีกำลังมาก ท่องเที่ยวอยู่ในป่า มีนาง เทพธิดาองค์หนึ่ง เห็นชายคนนั้นแล้ว ใคร่จะร่วมสังวาสด้วย จึงแสดงมารยาหญิง ชายคนนั้นก็ร่วมสังวาสกับนางเทพธิดาองค์นั้น เนื่องจากการร่วมสังวาสของเขาทั้งสองนั้น จึงเกิดบุตรชายหนึ่งและบุตรชายคนนั้น มีกำลังมาก รูปร่าง เพราะฉะนั้นชาวบ้านทั้งปวงจึงพร้อมใจกันทำราชาภิเษกบุตรชายคนนั้น บุตรชายซึ่งครองราชย์สมบัติในเมืองสุโขทัยนั้น ปรากฏพระนามในครั้งนั้นว่า โจรราช ภายหลังปรากฏพระนามว่า พระเจ้าร่วง”

ผู้แปลหนังสือเล่มนี้มีคำอธิบายว่า บ้านโคก อาจเป็น บ้านโคก จังหวัดกำแพงเพชร

คำสำคัญ : กำแพงเพชร

ที่มา : กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร. (2557). ประวัติศาสตร์เมืองกำแพงเพชร ยุคหิน-ปัจจุบัน (เรียบเรียงจากการสัมภาษณ์และทบทวน เมื่อวันที่ 27-28 กันยายน 2557). กำแพงเพชร: กองทุนส่งเสริมงานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร.

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2020-02-24

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=1292&code_db=610001&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology